

4. SOUČASNÉ PROBLÉMY A JEVY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ, KTERÉ BY MOHLY BÝT UPLATNĚNÍM ZÁSAD ÚZEMNÍHO ROZVOJE VÝZNAMNĚ OVLIVNĚNY, ZEJMÉNA S OHLEDEM NA ZVLÁŠTĚ CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ A PTAČÍ OBLASTI

4.1. Ovzduší

Mezi nejvýznamnější problémy znečištění ovzduší ve Středočeském kraji patří produkce emisí znečišťujících látek silniční dopravou a malými stacionárními zdroji a také plošné překračování koncentrací ozónu prakticky na území celého kraje.

Emise oxidů dusíku dlouhodobě překračují emisní strop stanovený pro rok 2010, přičemž dochází k jejich navyšování. Na mnoha lokalitách bylo zjištěno překračování imisního limitu pro průměrné denní koncentrace suspendovaných částic PM10 a pro průměrné roční koncentrace benzo(a)pyrenu. Lokálně byl překročen i imisní limit pro průměrné roční koncentrace arsenu a oxidu dusičitého.

Pro vyhodnocení aktuálního rozsahu problémů bylo použito vymezení oblastí s překračováním imisních limitů za rok 2007 pro jednotlivé znečišťující látky (ČHMÚ), které je podkladem pro připravované vymezení oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší (MŽP):

- překračování imisního limitu pro maximální 24-hodinové koncentrace PM10 bylo zjištěno v roce 2007 v Středočeském kraji podél nejvýznamnějších dopravních tahů a v okolí průmyslových měst dochází na území celkově zabírajícím přibližně 5 % rozlohy kraje, limit pro roční hodnoty byl překročen pouze na Kladensku. Je však nutno upozornit, že rok 2007 byl z hlediska imisní zátěže PM10 zvláště příznivý, o rok dříve byl 24-hodinový limit překročen na osmkrát větší ploše.
- k překračování imisního limitu pro průměrné roční koncentrace oxidu dusičitého dochází jen na jihovýchodních hranicích s Prahou a při dálnici D5 mezi Prahou a Berounem.
- překročení imisního limitu pro průměrné roční koncentrace arsenu bylo zjištěno na Kladně a jihovýchodní hranici s Prahou u obce Ořech.
- k překračování imisního limitu pro průměrné roční koncentrace benzo(a)pyrenu dochází v okolí velkých průmyslových měst, zejména na Kladensku, Příbramsku, u Berouna, Mělníka, Mladé Boleslavy aj.
- cílový imisní limit pro osmihodinové koncentrace ozónu je překračován prakticky na celém území kraje.

4.2. Povrchové a podzemní vody

V návrhu ZÚR Středočeského kraje jsou jako prioritní řešena protipovodňová opatření, záplavová území, lokality vhodné pro akumulaci povrchových vod a dále rozvoj veřejné vodohospodářské infrastruktury – vodovodů.

Protipovodňová opatření

V kraji jsou rozsáhlá, významná území ohrožená povodněmi. Nebezpečné jsou zejména regionální povodně, které způsobují na středních a dolních tocích závažné škody. Opatření na ochranu proti povodním jsou obsažena v Plánech oblastí povodí – Středočeský kraj pokrývají plány povodí horního a středního Labe, dolní Vltavy a Berounky. I když jsou tyto dokumenty dosud v připomínkovém řízení a schváleny budou až koncem roku 2009, konkrétní návrhy jejich protipovodňových opatření s nadmístním významem je nutno v ZÚR převzít a vyhodnotit.

Navrhovaná opatření, pro která ZÚR vymezují koridory ve 12 lokalitách, představují především technická opatření v intravilánech měst. Jsou jimi ohrázování toků, ochranné zdi, mobilní protipovodňové ochranné konstrukce, prohrábky koryta toku apod. Protipovodňovou ochranou jsou dále dva poldry v povodí Mrliny (další obdobné jsou výše v povodí na území Královéhradského kraje), které zachycují část povodňových průtoků, vypouští je opožděně a tak snižuje povodňové špičky níže na toku.

Záplavová území

U stanovených záplavových území, především v dolních úsecích nejvýznamnějších vodních toků, dochází v důsledku pokračujícího rozvoje k zvyšování stupně jejich urbanizace. Nové objekty situované v záplavovém území zhoršují odtokové poměry, zvyšují destruktivní důsledky povodně a násobí celkové škody. Zástavbu záplavových území je nutno koncepčně omezovat.

Lokality akumulace povrchových vod

Na území Středočeského kraje bylo dle Směrného vodohospodářského plánu (SVP) z r. 1988 (dnes již není v platnosti) dosud hájeno 23 lokalit vodních nádrží. Počet těchto nádrží byl MZe redukován v rámci příprav nového Generelu lokalit akumulace povrchových vod (má být projednán do poloviny roku 2011). Z těchto lokalit bylo do ZUR po prověření z hlediska schválených územních plánů zařazeno 10 vodních nádrží (LAPV) do územních rezerv.

Veřejná vodohospodářská infrastruktura

Významná vodárenská soustava Kladno – Slaný – Kralupy – Mělník využívá podzemní zdroje, prameniště z CHOPAV Severočeská křída. Trvalé dlouhodobé odběry, vyvolávající snižování hladiny podzemních vod, je nutno průběžně sledovat a v případě potřeby i rozsah odbě-

rů regulovat. Rozsáhlé odběry podzemních vod pro hl.m. Prahu jsou realizovány na dolní Jizeře. Místně jsou obdobně využívány podzemní zdroje v Polabí.

Ostatní vodárenské soustavy v kraji jsou napojeny vesměs na zdroje povrchové vody, především vodárenské nádrže Švihov na řece Želivce a Vrchlice na řece Vrchlici. Tyto zdroje postačují i pro budoucí rozšiřování spotřebišť, v centrálních úpravárnách vody jsou značné kapacitní rezervy.

Velmi nepříznivý stav v odkanalizování a čištění odpadních vod bude zlepšen v návaznosti na plnění Směrnice Rady č. 91/271/EHS, ke kterému se vláda ČR zavázala do r. 2010. Ze sledovaných 73 sídel – aglomerací s počtem EO větším než 2000 splňuje požadavky směrnice pouze 24 sídel. Nedostatečnou kanalizační síť má v kraji 9 sídel, nevyhovující ČOV s potřebou rozšíření a změn technologie má dalších 12 sídel. Závažné jsou především nedostatky v čištění odpadních vod, protože důsledky špatné funkce ČOV se projevují velkoplošně, v níže podél toku položených územích.

4.3. Půda

ZEMĚDĚLSKÁ PŮDA

Současným problémem životního prostředí je nedostatečná ochrana zemědělského půdního fondu před jeho odnímáním k jiným účelům, zejména účelům zástavby. Odstraněním půdního krytu a následným zpevněním povrchu pro účely výstavby dochází k nevratným škodám na základní složce životního prostředí. Zákonem č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů, je přitom ZPF deklarován jako základní přírodní bohatství naší země, nenahraditelný výrobní prostředek, a jeho ochrana a racionální využívání jsou zařazeny mezi činnosti, které zajišťují ochranu a zlepšování životního prostředí (§1, odst.1).

Uplatněním ZÚR, zejména v případě realizace rozsáhlých dopravních staveb, bude půdní fond Středočeského kraje negativně ovlivněn. Nejvýznamnější ovlivnění je možno spatřovat v trvalém záboru nejkvalitnějších zemědělských půd (I.a II. třídy ochrany dle systému BPEJ a v pojetí metodického pokynu odboru Ochrany lesa a půdy MŽP ČR k odnímání půdy ze ZPF, čj. OOLP/1067/96 ze dne 1.10.1996).

Uplatněním ZÚR budou vytvořeny předpoklady k částečné nápravě tohoto stavu, a to prostřednictvím vymezení skladebných částí územního systému ekologické stability (ÚSES) krajiny regionální a nadregionální úrovně významnosti jako ploch a koridorů nadmístního významu a současně jako veřejně prospěšných opatření.

Problémem životního prostředí je v současnosti sledovaný a do budoucna očekávaný zvýšený výskyt extrémních situací v důsledku globální klimatické změny. Očekávan je zejména nárůst extrémních projevů počasí, znamenající mj. zvýšení variability rozložení srážek. V souvislosti s tím by došlo ke zvýšení rizika povodní a záplav, zvýšení pravděpodobnosti vydatných dešťů (denní úhrn srážek nad 10 mm), které jsou erozně nebezpečné, na druhé straně též období sucha.

Uplatněním ZÚR by mohlo dílčím způsobem dojít ke zmírnění důsledků globální klimatické změny a jejího vlivu na zemědělskou půdu (některá z protipovodňových opatření dle ZÚR a původních ÚP VÚC, nádrže k akumulaci a zadržení vody v krajině). Naopak některá z protipovodňových opatření (ohrázování vodních toků atp.) by měla opačný účinek. Ke zvýšení stability půd z hlediska jejich erozního ohrožení, popř. zprostředkovaně též k používání nových agrotechnických postupů za účelem snížení ztrát půdní vláhy, jakožto sektorových adaptačních opatření dle „Národního programu na zmírnění dopadů změny klimatu v České republice“ (Usnesení vlády ČR č. 187/2004), by mohlo přispět též závazné vymezení skladbných částí ÚSES regionální a nadregionální úrovně významnosti.

POZEMKY URČENÉ K PLNĚNÍ FUNKCÍ LESA (LESNÍ PŮDA)

Ze současných problémů spojených s lesní půdou a lesními porosty je koncepcí ZÚR ovlivněna zejména fragmentace lesních porostů. Separované (fragmentované) lesy se vyznačují výměrou, která neumožňuje dostatečnou stabilitu lesních ekosystémů proti vnějším vlivům ani dostatečné zajištění autoregulačních procesů a energomateriálních toků. Plocha je pak rovněž nedostačující z hlediska rekreačního využívání krajiny, kdy je snižující se výměrou sníženo plnění funkcí sociálně-rekreačních. Vymezení koridorů obsažených v ZÚR je provedeno mimojiné s cílem minimalizovat rozsah vlivů na lesní ekosystémy (vyloučení zásahu do lesních porostů), přesto u několika konkrétních staveb dochází k zásahům do lesních porostů, zejména jejich okrajových částí (viz přílohová část).

Pozitivním uplatněním ZÚR StČK by bylo využívání funkcí lesních ekosystémů z hlediska protipovodňových a protierozních opatření, zejména při zvyšování retenční kapacity krajiny. Zvyšování výměry PUPFL (zejména lesních porostů přirozené či přírodě blízké dřevinné skladby a diferencované prostorové porostní struktury) vede rovněž ke zkvalitňování ekologické stability krajiny, zdravotně-hygienické funkce (zkvalitňování čistoty ovzduší, ovlivňování vlhkosti a mikroklimatických podmínek obecně).

4.4. Geologické poměry, zdroje nerostných surovin

Na území Středočeského kraje se nachází řada významných ložisek, které jsou od nejstarších dob předmětem těžby. V první řadě to byla ložiska rud – z významnějších ložiska sedimentárních železných rud v Barrandienu a železných rud skarnového typu u Vlastějovic, polymetaických rud na Příbramsku a Kutnohorsku, zlatonosných rud v okolí Jílového a v oblasti Roudného. V současné době jsou všechna ložiska rud mimo těžbu. Další hospodářsky důležitou a donedávna těženou nerostnou surovinou je černé uhlí. Karbonské jílovce a lupky, vyskytující se ve větších mocnostech v souvrství svrchní radnické sloje, se těží v DP Rynholec. V širším okolí Českého Brodu se povrchově těží cenomanské jíly - DP Brník, Nehvizdy a Vyšebořovice – Kamenná Panna. I. a u Vižiny nedaleko Hostomic (DP Vižina). Trvalý význam má ve Středočeském kraji těžba vápence. Ta je soustředěna především v oblasti siluru a devonu v Barrandienu. Vyvřeliny středočeského plutonu jsou využívány i jako stavební kámen na výrobu šterků a drtí. Ložiska šterkopísků jsou vázána na fluvialní náplavy Labe, Vltavy a Jizery. Jako cihlářské suroviny jsou ve Středočeském kraji využívány

spraše a sprašové hlíny, které se vyskytují na velkých plochách a ve značných mocnostech, zvláště v oblasti křídly, někdy bývají s těmito sedimenty zpracovávány i podložní křídové slíny.

Ochrana horninového prostředí a ložisek nerostných surovin je zabezpečována legislativními předpisy (zejména horní zákon č.44/1988 Sb., ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 62/1988 Sb., o geologických pracích, ve znění pozdějších předpisů, na jejichž existenci a uplatňování nemá návrh ZÚR přímý vliv, pouze přejímá podmínky ochrany jednotlivých ložisek a akceptuje významná ložiska nerostných surovin a území se zvláštními podmínkami horninového prostředí (zejména sesuvná území) ve formě limitů pro využití území.

4.5. Flóra, fauna, biologická rozmanitost

Současným celosvětovým problémem je pokles biologické rozmanitosti, ubývání rostlinných a živočišných druhů. Kromě řady jiných faktorů spojených s antropogenními vlivy v krajině. Člověk přispívá ke snižování biodiverzity narůstající fragmentací krajiny (biotopů) v důsledku rozvoje dopravní i technické infrastruktury. Silně fragmentovaná krajina, rozčleněná polopropustnými či téměř nepropustnými bariérami, znamená izolaci dílčích populací a vývoj směrem k jejich zániku.

K ochraně biologické rozmanitosti slouží zvláště chráněná území a lokality soustavy Natura 2000 (evropsky významné lokality a ptáčích oblasti). V průběhu zpracování koncepce ZÚR byly střety konkrétních záměrů na zvláště chráněná území a lokality soustavy Natura 2000 minimalizovány.

4.6. Krajina a krajinná infrastruktura

Krajina Středočeského kraje se musí vyrovnávat s obrovským civilizačním tlakem, který je na ni vyvíjen. Velkým problémem je vysoká urbanizace a industrializace území, která se projevuje především v návaznosti na hl. město Prahu a významné dopravní tepny. Expanze zástavby pro účely komerčních center, logistických či průmyslových areálů, v některých případech i zón bydlení (suburbanizace) do volné krajiny smazává rozdíl mezi městem a volnou krajinou, snižuje prostupnost krajiny, ničí krajinný ráz. Suburbanizace v okolí Prahy spolu s rekreačními aktivitami způsobuje civilizační tlak, který je soustředován do krajinářsky hodnotných území.

V důsledku výstavby vysokokapacitních dopravních komunikací, vysokorychlostních tratí a v menší míře i další dopravní a technické infrastruktury, se krajina dělí na stále menší a menší části - dochází k nežádoucí fragmentaci krajiny. Technická opatření, v podobě oplocování, protihlukových stěn, ale také díky vysokým náspům a hlubokým zářezům, způsobuje, že se krajina stává stále méně prostupnou.

K narušení krajinného rázu dochází v důsledku realizace vysokých staveb, silnic dálničního typu, ale také sítě elektrického napětí ve volné krajině. Hrozbou do dalších desetiletí je rozvoj

vysokých větrných elektráren, v extrémní míře ve formě plošně rozsáhlých areálů se soustředěním stožárů v jedné lokalitě (tzv. větrných farem).

Uplatněním koncepce ZÚR dojde k ovlivnění krajinného rázu Středočeského kraje, zejména v důsledku posílení procesu fragmentace krajiny (výstavba kapacitních dopravních staveb).

Koncepce vymezuje plochy a koridory pro skladebné prvky ÚSES regionální a nadregionální úrovně. Tento krok přispívá k ochraně vymezených ploch a koridorů a zabraňuje případnému zhoršení jejich budoucího stavu oproti stavu aktuálnímu.

4.7. Kulturní a historické památky

Hodnocené řešení Zásad územního rozvoje Středočeského kraje nebude mít významné negativní vlivy na kulturní a archeologické památky.

4.8. Obyvatelstvo

HLUKOVÁ ZÁTĚŽ

Hlavním problémem kraje z hlediska hlukové zátěže obyvatel je hluk z automobilové dopravy. Tranzitní poloha kraje v okolí hlavního města znamená silné dopravní zatížení většiny hlavních silničních komunikací. Zejména podél silnic I. třídy nejsou dosud vyřešená odpovídající protihluková opatření pro ochranu obyvatel v postižené zástavbě.

V zástavbě podél nejvíce dopravně zatížených silničních tahů dochází k překračování limitů pro hluk s korekcí na starou zátěž. Jedná se zejména o:

- zástavbu podél komunikace I/38 v Kolíně a v úseku Kolín – Kutná Hora,
- zástavbu podél komunikace I/2 v Říčanech,
- centrum Kladna,
- centrum Nymburka,
- Mělník,
- Příbram,
- zástavbu podél silnice I/3 v úseku exit D1 Mirošovice – Benešov,
- zástavbu podél silnice II/101 v úseku Říčany u Prahy - Praha Zbraslav,
- zástavbu podél silnice II/237 v úseku Nové Strašecí (exit R6) – Rakovník.

Výše uvedený přehled shrnuje nejvíce zatížené oblasti, u nichž dochází (dle orientačního výpočtu) k překračování limitu i po korekci na starou zátěž z automobilové dopravy. V rámci územně plánovací dokumentace je však nutno se zabývat všemi komunikacemi, u nichž jsou překračovány samotné limity pro hlavní komunikace, tj. bez této korekce, neboť není možné

uvažovat s korekcí na starou zátěž ve výhledovém horizontu. V tomto případě je nutno konstatovat, že limit je překročen podél naprosté většiny průtahových komunikací v celém území kraje a v intravilánech velkých měst pak podél většího počtu úseků (nejen u průtahů).